

XAVIER MONTSALVATGE

HE conegut tres generacions de Montsalvatges. Vaig conèixer, primer, el vell senyor Montsalvatge, que era banquer, un banquer provincial respectable i de jaqué, que vivia a la plaça del Vi, a Girona (sobre el despatx de la banca que presidia), i que a més era un considerable medievalista, un lector de ròncs manuscrits (per utilitzar l'adjectiu del poeta Verdaguer) i un especialista de la història del comtat de Besalú, sobre la qual publicà una quantitat important de llibres.

El seu fill practicà el dandisme pels carrers de Girona, fou un element important de la vida intel·lectual, social i política d'aquesta ciutat, escriví alguna coseta amb estil una mica alambinat i modernista i es mantingué en un permanent estat d'inconformisme. El modernisme no podia ser a Girona altra cosa que una barreja de ruralisme i de refinament. Havia de tenir un punt de pagesot, perquè Girona no era res més, llavors, que una població de mercat, amb una guarnició marginal i un bisbe omnipotent. Montsalvatge fou la flor, el producte social més determinat del modernisme gironí. Sempre vestí d'acord amb les seves idees — amb aquelles americanes de vellut finíssim que portava tan bé. En tot cas, morí jove, després d'haver passat una temporada a Solius, que és un poblet del retroterra de Sant Feliu de Guíxols.

I finalment he conegut el representant més típic de la tercera generació, Xavier Montsalvatge, músic, compositor, que després d'haver estrenat a finals de

l'any 1966, al Liceu, una òpera que té un nom en anglès molt estrany, amb un gran èxit, sembla estar destinat que el seu nom arribi a tenir una certa categoria internacional cosa que per mi seria una magnífica notícia.

Montsalvatge, fa molts anys que el conec. Quan, el 1940, vaig ésser invitat a col·laborar a «Destino», ell ja hi era. Hi escrivia crítiques musicals, però a més a més hi tenia una feina permanent: construïa la revista a la platina. Durant aquests vint-i-tres anys, ens hem vist a la Redacció algunes vegades. Eren els anys de la segona guerra mundial quan vaig tractar de demostrar, àdhuc en els moments de les més grans victòries alemanyes, que Hitler, en tot cas, no podia guanyar la guerra. Aquestes meves documentades informacions produïren sempre una gran sorpresa, cosa natural, perquè vivíem en un ambient de falangistes i de germanòfils, professionals del combregar amb rodes de molí i que s'empassaven les bestieses de la propaganda com aquell qui menja un préssec. Montsalvatge em demanava notícies del seu pare i del seu avi. Ell en sabia poca cosa, perquè no els havia coneguts. Jo en sabia alguna cosa més, però les meves informacions eren molt esvaïdes per a donar-les a un nét.

El vaig trobar sempre un xicot més aviat descontent. Admirablement ben educat, controlat, pacient, era, de tota manera, un *rouspéteur*. Guanyava poc. Havia de treballar molt i sobretot en coses que no eren de la seva vocació — cosa que li produïa una sensació d'inutilitat completa. A la casa, el seu aire embadocat i distret li havia donat fama de ser un sòmines integral i manifest — un sòmines que no faria mai res. Ell creia que no hi havia cap raó per a no creure que el seu avenir era molt incert. La música, ja se sap, no condueix a res. Aquesta absurda manifestació és una pura atzagaiada de joventut, de quan no es té cap punt de referència.

— Però, en fi — li vaig dir un dia —, si la vostra família no s'hagués arruïnat, vós, ara, què seríeu...?

— No ho sé... Potser seria banquer.

— ¿Us hauria agradat de fer de banquer a Girona o a Figueres?

— Gens. A mi m'agradaria d'escriure música...

— Ja n'escriureu. És una qüestió de temps...

— Però és que el temps passa...

— ¿Em voleu donar entenent que creieu en prodigis? No em feu riure... La carrera de la gent, només la fa el pas dels anys, el transcurs del temps, l'escalafó, per fer-ne via.

No crec pas que aconseguís mai convèncer-lo i reforçar la seva paciència.

Hi ha dues coses que són importants en l'adolescència de Montsalvatge. A conseqüència de la ruïna de la seva família, de la liquidació de la casa de banca, de la venda de les propietats, etc., Montsalvatge passà bastants dies a Olot, a la casa del seu oncle, el pintor Iu Pascual. Gran persona, esperit de qualitat, Pascual a penes pogué resistir la llosa de plom de la vida de poble que li caigué a sobre. La pintura i l'Escola, certament, contribuïren a distreure'l. Però potser hauria tingut moments d'autèntica demència si no hagués estat la música, exactament la música radiofònica que al principi de la ràdio algunes estacions donaven — Stuttgart, per exemple — amb una qualitat indiscutible. Pascual fou dels primers que s'acostaren a aquestes emissions — avui tan habituals i tan excel·lents — com un assedegat s'acosta a l'aigua. Aquelles emissions l'ajudaven a passar els capvespres tràgics i les nits de terrible avorriment. El petit Xavier, d'aquesta manera, sentí molta música i molt bona, i és molt possible que el fet contribuís a fer néixer una vocació.

A l'Escola de Barcelona — ja decidit a emprendre un camí — Montsalvatge estudià amb Enric Morera. «De tracte, i potser com a mestre — em diu —, Mo-

rera era un energumen gairebé permanent, un *bút-xara* sistemàtic, però era un home que sabia moltes coses, tenia llargues antenes i coneixements molt aguts, de manera que estic molt content d'haver estat el seu deixeble. Amb ell, hi vaig aprendre i hi vaig aprendre sobretot d'escriure música, no pas petita, les habituals petites caralladetes, sinó la música ampla i llarga. Aquests fets, els reconec i són objecte, de part meva, d'un gran agraïment.»

Ara bé: aquest fet és cert. Montsalvatge sap escriure la música, es mou dins aquest ofici, que, dit sigui de pas, és molt poc corrent en el país, amb una perfecta llibertat. Abans de Montsalvatge, en aquest país sabia escriure música el senyor Serra, fill del vell compositor Serra de Peralada, que morí tan jove i enmig d'un dol tan generalment sentit. Sembla, però, que — i aquest no és cap judici — Montsalvatge en sap més. Aquesta notícia, no la tinc pas d'ell ni l'he poguda constatar personalment atesa la meva absoluta ignorància d'aquestes coses. La sé de persones que dins els medis musicals em mereixen una completa garantia.

Una vegada establert que Montsalvatge sap escriure la música i escriure-la com Déu mana i bé, hi ha el problema de saber què és i com és la música que fins ara ha escrit. Durant els llarguíssims anys de la nostra presència comuna a la revista «Destino», Montsalvatge ha fet moltes coses: sardanes, negres espirituals, música per a pel·lícules i una infinitat d'encàrrecs que jo no sé, per la meva escassa presència en aquest ambient, i que moltes vegades no han estat més que maneres de guanyar alguna pesseta. Vaig assistir fins i tot, amb altres amics, a l'estrena, al Teatre Principal de Girona, de «El Gato con botas», un any per Fires. No crec que l'obra entusiasmés la societat gironina que aquella nit es presentà al teatre; però, com que es produí una unanimitat absoluta sobre el fet que Montsalvatge és una glòria local giro-

nina, tot passà dolçament i de primera. Per altra part, totes aquestes feines — que sovint foren copioses i no gaire agradables — degueren servir per a arrodonir un pressupost i fins i tot per a entrar en l'existència normalíssima. Una vegada, anàrem a París plegats en el cotxe del nostre comú amic Manuel Ortínez i en el curs del viatge vaig sentir que es queixava amargament de l'escàs rendiment de la música en el nostre país. Li vaig demanar que em digués quin rendiment econòmic havien obtingut de la música que havien escrit Beethoven, Schumann, Schubert, Brahms, Chopin i fins i tot el vell Bach i els seus fills... Montsalvatge quedà una mica sorprès — com algunes vegades li ha passat en el curs de les nostres esporàdiques converses —, i aquesta sorpresa ens serví per a parlar de coses més adients. Jo crec que l'artista de bona fe, autènticament intel·ligent, no s'ha de queixar mai del camí que voluntàriament ha emprès... Guanyar diners és tan fàcil en els temps que correm! Tot consisteix a donar gat per llebre i garses per perdius... El cas és que, amb el pressupost a què hem fet referència, Montsalvatge s'ha pogut casar molt bé, amb una persona ordenada i tendra, una monada de miniatúra deliciosa; ha tingut fills; ha viatjat llargament; s'ha pogut fer, en el seu món, amics perfectes... ¿De quan ençà els artistes podien fer aquesta vida? A mi em sembla que el millorament dels artistes, el millorament diríem físic, és incontrovertible. Si aquest millorament implicarà un fenomen semblant en la qualitat de les obres d'aquests anys, aquest és un altre problema. Antigament — i, tractant-se de la música, l'antigor és molt relativa — l'art no donava absolutament res, i per això el cultivaven només les persones de vocació fatídica. Ara tot aquest món diríem intel·lectual és ple de primaris, de simuladors i de bandarots, perquè la cultura és una cucanya de les més remarcables que existeixen. Davant un món construït d'aquesta manera, Montsalvatge, que coneix admira-

blement l'ofici i que, segons les persones que l'han seguit, té una inspiració de vegades autèntica i altres més mediocre — que és el que en definitiva ha passat sempre —, està destinat a triomfar, a la curta o a la llarga, d'una manera seguríssima.

Ara em diuen que l'estrena al Liceu, amb tant d'èxit, de la seva darrera òpera l'ha posat en camí d'esdevenir una celebritat internacional. ¿Voleu res més magnífic?

1968